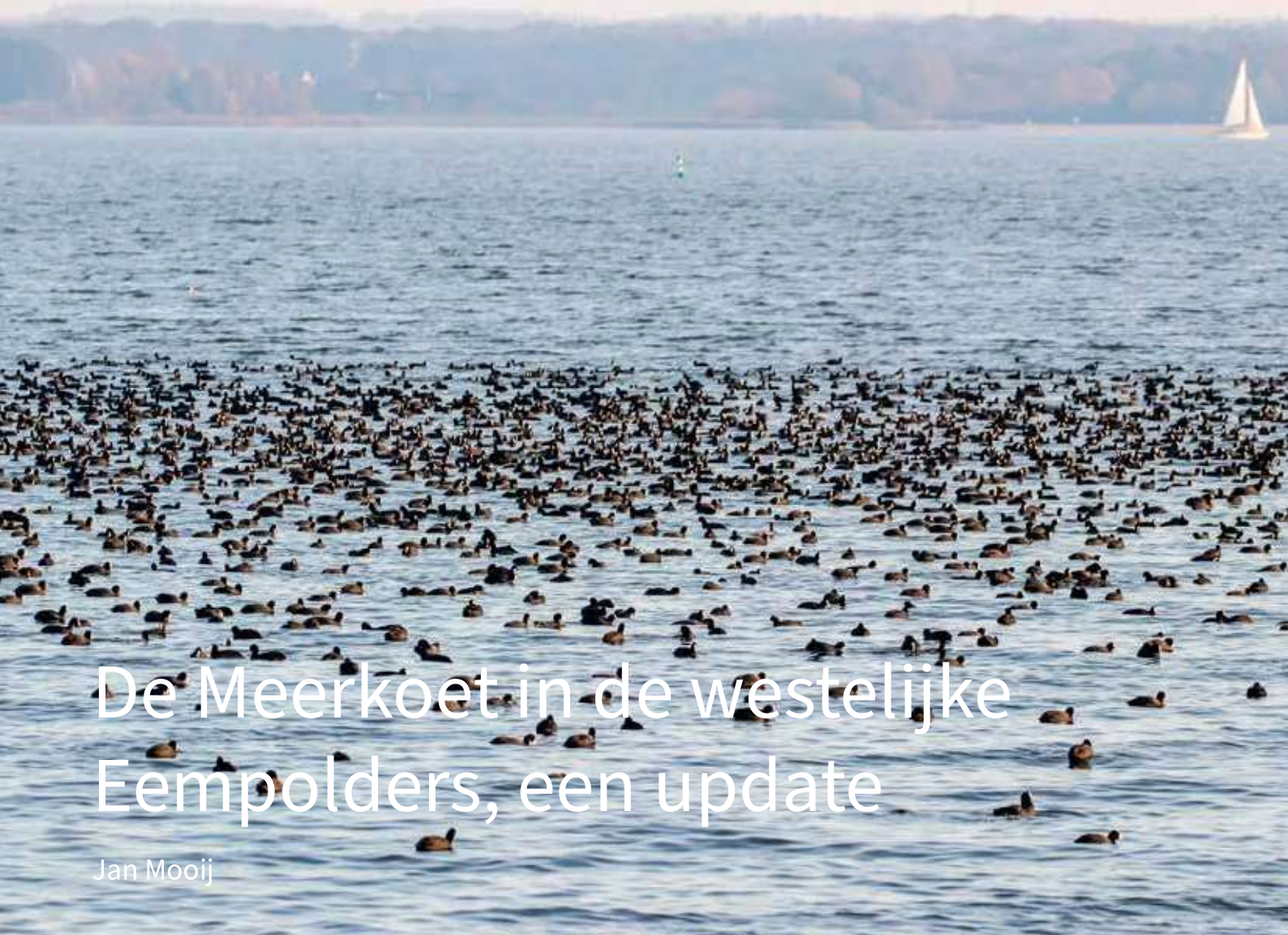

De Meerkoet in de westelijke Eempolders, een update

Jan Mooij

Meerkoeten in Eemmeer, 3 november 2018, Zeewolde | Maarten Buijs

In de westelijke Eempolders zien wij bij onze tellingen bijna altijd wel Meerkoeten. De laatste telling zonder Meerkoeten was in 2009. We kunnen dus rustig stellen dat de Meerkoet hier een heel gewone soort is. In 2012 is er al eens een verhaal over de Meerkoet verschenen, maar ik heb inmiddels wat nieuwe ideeën over de oorzaak van sommige veranderingen.

In de loop van de jaren zijn de totale aantallen gemiddeld met 1,3% per jaar toegenomen. Dat is duidelijk meer dan de landelijke trend. Uit de watervogeltellingen van Sovon blijkt dat landelijk de aantallen niet significant zijn veranderd. Ook de details van de ontwikkeling van de aantallen lijken totaal onafhankelijk van de landelijke trend. Figuur 2 laat zien dat de toename in de Eempolders niet geleidelijk is gegaan. Periodes waarbij de aantallen min of meer constant zijn, worden gevolgd door een vrij plotselinge verandering. Die kan zowel naar boven als naar beneden zijn. De grafiek suggereert dat we weer een nieuwe sprong aan het maken zijn. De

laatste twee jaar zijn de aantallen duidelijk hoger dan daarvoor.

Piek

Als we naar de verdeling van de aantallen over het jaar kijken (figuur 3) vinden we iets opvallends. Er is een grote piek in februari en maart. Deze piek wordt in de loop van de tijd steeds hoger. In de broedtijd (april tot en met juli) is er in de eerste jaren een sterke toename maar na 1990 lijkt er nauwelijks meer iets te veranderen. In de periode september tot en met november is er juist een duidelijke afname van de aantallen. Er is dus een opvallend verschil bij de aantalsontwikkeling per seizoen.

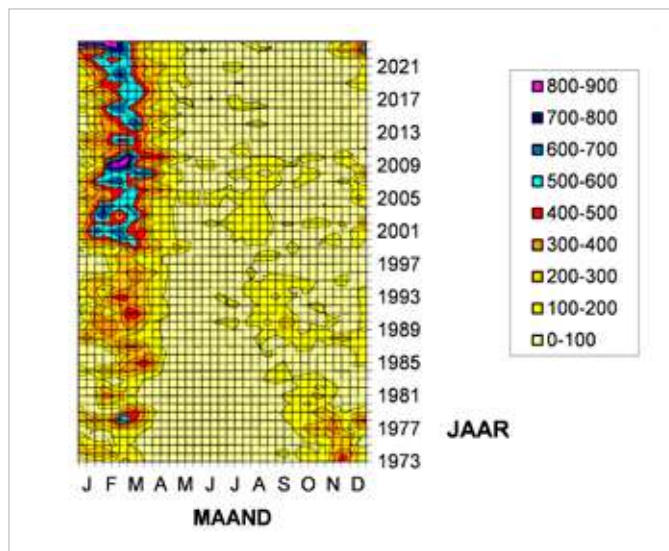
In mei-juni, de broedtijd, nemen de aantallen tot 1990 sterk toe (figuur 4). Daarna worden ze ongeveer stabiel in de telgebieden Noord en Zuid, maar in de Oostermeent blijven ze verder toenemen. Landelijk zijn er wel schommelingen, maar op wat langere termijn verandert er bijna niets. Het is bekend dat Meerkoeten oorspronkelijk vooral langs vrij grote

wateren broedden, maar tegenwoordig gebeurt dat ook in kleine slootjes. Wij zien dan ook vaak Meerkoeten met jongen tot in de smalste slootjes in de Eempolders. Deze verandering van het nestgedrag lijkt een goede verklaring voor het toegenomen aantal broedvogels in deze polders.

Afname

Verrassend genoeg blijken de aantallen vanaf augustus in de loop van de tijd af te nemen. Dit lijkt niet erg voor de hand te liggen met een stijgend aantal broedvogels en overwinteraars. Na de broedtijd trekken veel Meerkoeten naar de randmeren. Daar komen in de loop van de herfst ook veel exemplaren uit oostelijke delen van Europa naartoe. Dat zijn vogels die in Nederland overwinteren.

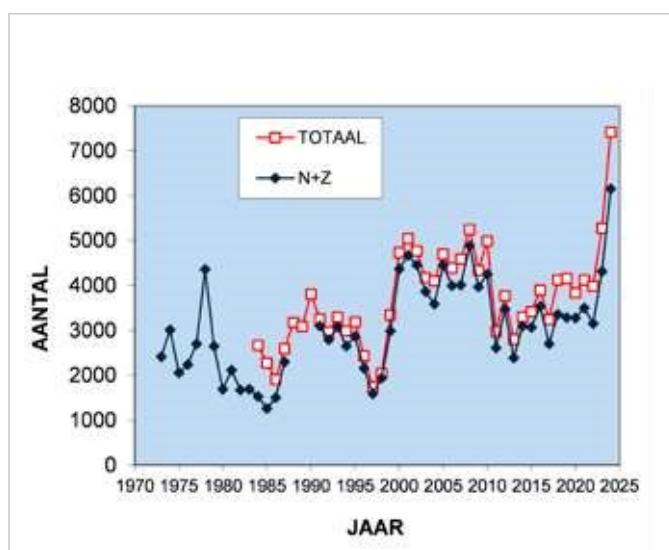
In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw was het Eemmeer troebel door de aanvoer van meststoffen vanuit de Eem. In het troebele water kregen de waterplanten onvoldoende licht en daardoor waren ze nauwelijks aanwezig. Door allerlei maatregelen daalde de hoeveelheid

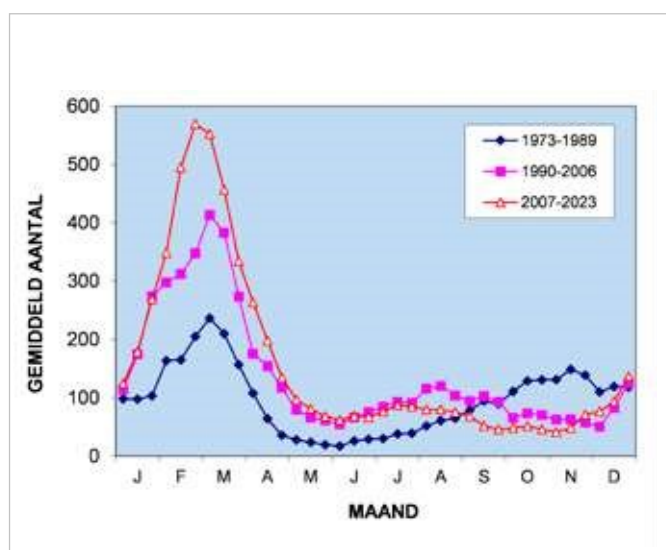
Figuur 1. Samenvatting van alle telresultaten voor de Meerkoet.

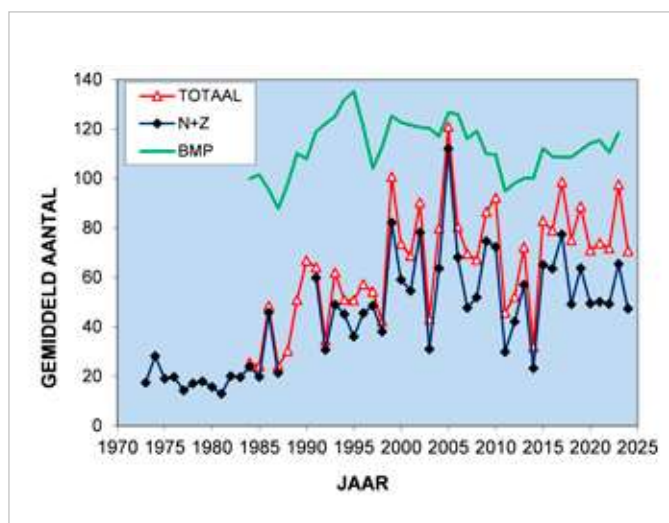
Meerkoet, 10 februari 2012, Amsterdam | Maarten Buijs

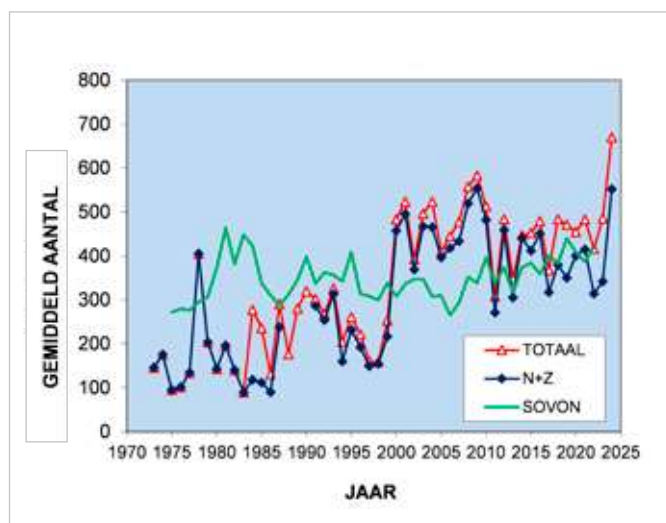
Figuur 2. Totaal aantal getelde Meerkoeten per jaar. De blauwe lijn geeft de aantallen zonder de Oosterveent, de rode lijn de totale aantallen.

Figuur 3. Gemiddeld aantal Meerkoeten per decade voor drie periodes van zeventien jaar.

Figuur 4. Gemiddeld aantal waargenomen Meerkoeten per jaar voor de maanden mei en juni. De blauwe lijn geeft de aantallen zonder de Oosterveent, de rode lijn de totale aantallen. Ter vergelijking de index van het BMP van Sovon.

Figuur 5. Gemiddeld aantal waargenomen Meerkoeten per jaar voor de maanden februari en maart. Ter vergelijking de resultaten van de watervogeltellingen van Sovon.

aangevoerde meststoffen in het Eemmeer en in de loop van de jaren negentig werd het water helderder zodat er weer planten konden groeien. Dit hielp om de helderheid nog meer te verbeteren.

Ook de toename van het aantal mossels in het Eemmeer speelde daarbij waarschijnlijk een rol. Mossels filteren het water en verwijderen op die manier zwevende deeltjes zoals algen en modder. De meest waarschijnlijke verklaring voor de afname na de broedtijd is de toename van waterplanten en mossels in het Eemmeer. Dat maakt het voor de Meerkoeten aantrekkelijker om daar te gaan foerageren dan om in de polder te blijven. Ook werd het Eemmeer steeds aantrekkelijker voor overwinteraars. Het ligt voor de hand dat hun aantal ook sterk toenam. In de loop van de herfst stopt de groei van waterplanten en mossels. De consumptie gaat door en na verloop van tijd wordt het steeds moeilijker om nog voldoende voedsel in het Eemmeer te vinden. De Meerkoeten schakelen dan over op het eten van gras. Dat kunnen ze vlakbij vinden in onze polders. We zien (figuur 5) dat rond 2000 het aantal Meerkoeten in de Eempolders in het begin van het jaar plotseling sterk toeneemt.

Knobbelzwaan

Op hetzelfde moment gebeurt dit ook met de Knobbelzwaan. De Knobbelzwaan foerageert bovendien ook op waterplanten. Dit suggereert dat er een verband is met de ontwikkelingen in het Eemmeer. De aantallen van de Knobbelzwaan stijgen al rond november, duidelijk eerder dan die van de Meerkoet. Knobbelzwanen eten de waterplanten zwemmend, terwijl Meerkoeten duiken. In de diepere delen van het Eemmeer kunnen koeten nog planten eten die voor de Knobbelzwaan onbereikbaar zijn. Meerkoeten eten bovendien ook mossels. Het is dus aannemelijk dat het Eemmeer als voedselbron langer aantrekkelijk blijft voor Meerkoeten dan voor Knobbelzwanen. Mosseltellingen suggereren dat in de laatste jaren het aantal mossels in het Eemmeer afneemt. Dit zou kunnen verklaren waarom we de laatste jaren al in december een sterke toename van het aantal Meerkoeten zien. Het lijkt er dus op dat de aantallen Meerkoeten buiten de broedtijd sterk beïnvloed worden door ontwikkelingen in het Eemmeer.

Literatuur

- Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J. (2001). Algemene en schaarse vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Mooij, J. (2012). Het voorkomen van de Meerkoet in de westelijke Eempolders. De Korhaan 46 (4): 146-147.
- Daalder, R. (2017). De Meerkoet. Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen.
- Oosterhuis, R. (2017). Meerkoet *Fulica atra*, pp. 230-231, in Sovon Vogelatlas van Nederland, Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Meerkoeten gefotografeerd vanuit drijfhut bij Huizerpier, 5 juni 2024 | Jan van Gastel

